

Chris Barnard,
Chriskras, p.133-136
Kaapstad, 1972

Een onverwacht plasje vocht

Dit is niet zomaar een verhaal, ook al klinkt het misschien zo. Veel mensen zouden het liever als een verhaal afdoen, maar niet alles wat ons niet aanstaat, is uit de duim gezogen.

Laten we de naam van het dorp maar vergeten. Ergens in de Moordenaarskaroo: dat is dicht genoeg in de buurt.

Het was december en vlak voor Kerstmis. Onderweg naar Boland logeerde ik een paar dagen bij mijn vriend Karl in zijn vakantieboerderijtje zo'n acht kilometer buiten het dorp. Kerstmis hing al in de lucht. Je voelde het. Je ademde het. Waar je ook maar langs kwam, stonden er op de veranda acacia's, versierd met glitters vanwege kerstavond. Ontsnapte ballonnen dreven in de grijze Karoo-lucht. De wegen waren vol vakantiegangers. De landarbeiders waren hun primitieve tokkelinstrumenten en blikken violen aan het stemmen.

De middag voor kerstavond reden we naar het dorp voor een paar extra flessen wijn. "Je weet maar nooit of je in de stemming komt," zei mijn gastheer. En, alsof verdere uitleg nog nodig was: "Bovendien – met deze hitte en zo ... je zweet veel meer uit dan je binnenkrijgt."

En warm dat het was. Buitengewoon, zelfs voor december in de Karoo. De heuvels trilden grijs boven de struiken loogkruid en het zweet droop van ons af. Er was meer licht dan lucht, te veel van het een, te weinig van de ander. Her en der stonden twee, drie schapen lamlen-dig in elkaars koelte.

Toen zag ik voor ons op de weg de ezelskar, zwaar beladen met van alles en nog wat. Zes ezels trokken hem. Voorop zat een bruine vrouw met haar halfvolwassen dochter. Ernaast liep haar man, al wat grijs, zweepje over de schouder, bleek, pezig en ondanks de hitte kaarsrecht, met een brakhond hijgend op zijn hielen.

Iets deed me in het voorbijrijden net op tijd omkijken om te zien dat het wagentje opeens naar een kant overhelde; toen rolde er een wiel van de wagen af het veld in.

We stopten en reden terug tot achter de kar.

De oude man was al bezig zijn vrouw en dochter er aan de voorkant af te helpen en ik stapte tussen de struiken door om het wiel op te halen. Terug bij de kar kon ik het zaakje voor de eerste keer goed bekijken, terwijl de bruine man zichzelf, zijn vrouw en dochter dankbaar aan ons voorstelde.

Pakas heette hij, en zijn vrouw Dora, en dit was hun jongste, Empie.

Het was al de tweede keer vandaag, vertelde Pakas, dat het achterwiel eraf liep. Morgen was het kerstmis en ze wilden voor donker uitspannen in de Kloof. Ze wilden daar de feestdagen doorbrengen, weet je.

Maar de kar was met meer beladen dan alleen picknickspullen. Het was een volledige verhuizing, compleet met tafels, bedden, stoelen, kartonnen dozen, blikken, en bungelend onder de buik van de kar een hoenderhok met kippen.

“Zijn jullie aan het verhuizen?” vroeg Karl.

“Jawel, meester”, zei Pankas. “We zijn zo’n beetje aan het verhuizen”.

“Maar ik ken jou,” zei Karl. “Jij woonde toch naast de molen.”

Pakas knikte. “Jawel, meester. We waren het laatste bruine gezin in het dorp. Maar nu moesten ook wij onze spullen pakken. Was een fijn huisje. Al mijn kindertjes zijn er geboren en het huis uit, alleen Empie hier is er nog. Maar toen toch zijn ze begonnen het dorp op te knappen.”

Pakas vertelde zijn verhaal terwijl wij hem hielpen het wiel weer op zijn plek te krijgen. Later in het dorp vulde Karl het beeld aan met die delen die Pakas ons bespaard had.

Vroeger waren wit en bruin goede burens in het dorp. Maar in de loop der jaren werden steeds meer mensen richting station geduwd en hadden de witten zich langzaam de heuvel toegeëigend. En toen was ook dat een poosje geleden niet meer goed genoeg: de kleurlingen moesten weg naar een gebied langs de rivier, een kilometer of zo van het dorp af.

Er was een rijtje huisjes voor hen gebouwd die ze konden huren voor een heel redelijke prijs per maand. Sommigen waren blij uit hun dorpskrotjes te vertrekken, anderen onwillig, omdat hun dorpshuizen groot en gerieflijk waren en dicht bij hun werk.

Pakas wilde helemaal niet vertrekken. En om drie redenen vooral, legde hij uit. De eerste reden was een sentimentele. Hij had dertig jaar in dat huis gewoond; het hoorde al heel lang bij hem en hij zou daar enorm graag sterven waar hij zoveel geluk gesmaakt had.

Op de tweede plaats was Pakas de tuinier van het dorp. Hij werkte elke dag bij iemand anders in de tuin en wist alles over bloemen en dat soort dingen. 's Avonds na het werk kon je hem in zijn eigen tuin aantreffen, bezig te planten of te snoeien. Na dertig jaar was zijn erf een van de mooiste in het dorp. "Ik kende elke rozenboom bij zijn naam en hij kende mijn naam en we praatten met elkaar, meester. Zo zou de witte roos op een avond tegen me zeggen 'Ik heb dorst, Pakas', en als ik hem te drinken gaf, zou hij zeggen 'Bedankt, Pakas'. En op een andere avond zou de gardenia tegen me zeggen 'Wat zou je ervan denken de grond rond mijn wortels een beetje losser te maken, Pakas?' en ik zou hem losser maken, meester, en hij zou zeggen "Duizendmaal bedankt, beste Pakas." Hij lachte en kwam vertrouwelijk dichterbij me staan. "Soms verraste ik ze, meester. Dan kwam ik stilletjes terug naar huis, weet je. En dan gaf ik ze water zonder dat ze erom vroegen. Dan wiegden ze hun kopjes, meester, en dan zeiden ze 'Potverdrie, heel erg bedankt, lieve Pakas, voor dit onverwachte plasje vocht.'

Pakas wilde zijn rozen en gardenia's en leeuwenbekjes niet in de steek laten.

Op de derde plaats was het nieuwe huisje dat ze hem hadden aangeboden veels te klein. "Er was maar één slaapkamer en waar moest kleine Empie dan slapen? Ik vroeg hun: 'Waar moet Empietje dan slapen en waar gaan de andere kinderen slapen als ze langskomen?' In mijn dorpshuis waren twee slaapkamers en een buitenkamer, meester. Maar ze lachten alleen maar en ze zeiden: 'Het is je eigen schuld, Pakas, dat je je zo voortgeplant hebt!' Meester, en ik vraag hun 'En de opdracht van de Heer dan dat we ons moeten vermenigvuldigen?' Maar de Heer is ook geen meester meer in ons dorp, meester. Wat de dorpsraad zegt is wet."

Hoe dan ook – Pakas was toen niet vertrokken.

Ze hadden hem de gelegenheid gegeven tot eind november en toen hij nog niet weg was gaven ze hem nóg twee weken. Op 15 december gaf Pakas zijn rozen kippenmest. 's Maandags, de twintigste, plantte hij een paar bollen, die hij bij iemand gebedeld had, langs het huis en kalkte hij de veranda aan de voorkant wit.

De drieëntwintigste, die donderdag, kwamen ze hem eruit gooien. Hij en Dora en Empie laadden 's nachts de kar op en waren de volgende ochtend bij dageraad het dorp uit – nadat Pakas de bloemen voor de laatste keer te drinken had gegeven en de bollen had uitgehaald en in een kartonnen doos op de kar had opgeborgen.

“Nou, waarheen ben je nu eigenlijk op pad?” wilde Karl weten toen we het achterwiel weer op zijn plek hadden.

“Nee, dat weet ik niet, meester. We reizen maar wat over de weg. Misschien krijg ik ergens werk op een boerderij waar water is. Je hebt vocht nodig als je in die wereld van ons iets aan het groeien wilt krijgen.”

We groetten Pakas en de zijnen en keken hoe ze wegreden in de warme zon. Dora en Empietje weer op de bank voor en Pakas te voet ernaast met het zweepje over de schouder en de brakhond op zijn hielen. Toen we wegreden, keek ik nog eens om en het leek net of Pakas en zijn kar dobberden in de grijze luchtspiegeling.

We kochten onze wijn in het dorp, reden nog een beetje rond en namen toen de weg terug naar de boerderij.

Pakas en de zijnen waren niet veel opgeschoten. Ongeveer een halve kilometer voorbij de plek waar we ze voor de eerste keer hadden getroffen, stonden een paar auto's op een kluitje langs de weg. En een grote vrachtwagen. De vrachtwagen lag dwars over de weg en voor de helft erbuiten. Op de verkeerde weghelft. En tussen de struiken loogkruid lagen her en der gebroken stoelen en kasten en tafeltjes en glaswerk. De ezelskar was nauwelijks meer te herkennen, maar het wiel dat we hadden helpen aanzetten, zat nog op zijn plek.

De remmen van de vrachtwagen hadden het waarschijnlijk niet meer gedaan en hij had de zes ezels van Pakas frontaal getroffen. Zelfs de kippen hadden het ongeluk niet overleefd.

Al Pakas zijn aardse bezittingen, alles wat hij een leven lang verzameld had, lag kapot en dood op een klein plekje tussen de uitgedroogde struiken loogkruid. En Pakas zelf, met wie we een uur eerder nog hadden gepraat, lag ertussen.

Mensen houden niet van akelige verhalen, en dit is een akelig verhaal, dat weet ik.

De grond was zo warm dat ik kon voelen hoe de hitte weerkaatste in mijn gezicht. Pakas lag langs een strook gele hottentotvijgjes en de grond rond die veldbloemen was rood en een beetje vochtig. En ik weet zeker dat ik de hottentotvijgjes hoorde zeggen “Duizendmaal bedankt, lieve Pakas, voor dit onverwachte plasje vocht.”

Vertaling: Michiel Angenent

Oktober 2020
